

8. Szex, abortusz, eutanázia.

- **A szexualitás megítélése:** Már az ókori görög filozófusoknál megjelent az a **dualizmus**, amely az embert kettéosztotta testté és lélekké és egyúttal az ösztönök által meghatározott, halandó test fölé helyezte az értelem által irányított, halhatatlan lelket (lásd: Platón, Arisztotelész). Ez a dualizmus a **keresztény vallásban** is meghatározó: a test, a szexualitás gyakran a bűn *jelképeként* szerepel → **bűnbeesés:** Ádám és Éva elvesztik ártatlanságukat, miután ettek a tudás fájáról, és szégyenükben „fügefalevéllal” takarják el szemérmüket → szemérmesség (A **szemérmésértés** a nemi erkölcs elleni bűncselekmények csoportjába tartozó bűncselekmény, a jogi tárgya a társadalom nemi vonatkozású erkölcsi érzülete, a közszemérem → **ethosz**, ill. **konvenció**. Btk. 208. § „Aki magát nemi vágyának kielégítése végett más előtt szemérmésértő módon mutogatja, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”) A **katolikus egyház** a szexualitás megélését csakis házasságon belül és gyermeknemzés céljából tartja helyesnek és elveti a szexualitás nem természetesnek tarott formáit: az önkielégülést, a fogamzásgátlók használatát, a homoszexualitást. Manapság a szexualitás **liberális felfogása** határozza meg közvéleményt (→ média és pornográfia), de van egy ezzel ellentétes **konzervatív** irányzat is (főleg az Egyesült Államokban): önmegtartóztatás, szüzességi fogadalom a házasságig.
- **liberális felfogás:** az egyén szabadságát hangsúlyozza, a szexuális kapcsolat megengedett (azaz nem helytelen), ha kölcsönös és tájékozott beleegyezésen alapul → tehát **önkéntes cselekedet** eredménye: szabad akarat (autonómia) + kellő információ (tehát nem megtévesztésről van szó); további feltétel a szexuális érettség → tiltott a **pedofília:** a szexuális (fizikai) és mentális (pszichikai) érettség **antropológiai** tény, amelyet figyelembe kell vennie a normatív etikának (ez túlmutat a liberalizmuson!); a **pornográfia** megítélése: pozitív lehet a felvilágosító hatás, a szexuális feszültség levezetése társadalmi szinten, negatív lehet a személytelen szexuális élményeknek a személyiségromboló hatása (ezzel kapcsolatban is felmerül a **paternalizmus** kérdése: hogy szabad-e gyámkodó módon korlátozni mások szabadságát arra hivatkozva, hogy valami ártalmas számukra; ez a kérdés a dohányzással és a biztonsági öv kötelező használatával kapcsolatban is felmerül)

- a **prostitúció** morális megítélése → az önkéntes cselekedet liberális kritériumának megfelel, de helyes-e? Még ha nem is külső erőszak hatására bocsátja áruba testét a prostituált, akkor is általában anyagi kényszerhelyzetből fakadóan, materiális és/vagy mentális kiszolgáltatottságból (kevesen úznék a legősibb mesterséget, ha más úton, kultúrált körülmények között kereshetnének ennyi pénzt) – persze túlzott pénzvágyról, gyors meggazdagodni akarásról is lehet szó. **Kant öncél formulája:** „Az embereket (beleértve magadat) sohasem csupán eszközként, hanem mindig egyszerre célként kezeld!“ → tehát önálló akarattal, személyiséggel rendelkező emberként tekintünk mindenkire és vegyük figyelembe minden ember egyéni kibontakozási tervét, célját. Ez alapján helytelen a prostitúcióban megvalósuló csereügylet, a pénzért vásárolható szexuális szolgáltatás, mert eltekint az érzelmektől, amelyek fontos részét képezik személyiségünknek. (A prostitúció egyébként kevésbé az erotikáról, hanem sokkal inkább a hatalmi vágy kiéléséről szól, ami a szolgáltatást igénybe vevő ügyfelet illeti.) A szexuális kapcsolat csak **érzelmi vonzódásra** épülve válhat teljessé, szolgálhatja hosszabb távon, konstruktív módon a partnerek személyiségének kibontakozását; noha egyénileg változó az érzelmek szerepe és a vonzódás kialakulása (van, aki felületesebb és könnyen vált partnert, sőt egyszerre több emberhez is képes vonzódni)
- a **házasság** szerepe: a házasság önmagában nem erkölcsi érték, hiszen a házasság lehet nagyon jó (harmónia, boldog gyermekek, egymás kiteljesedésének elősegítése), de nagyon rossz is (önzés, hűtlenség, erőszak) → nem a házasság a fontos, hanem a **felelősség** megélése és a szeretetteljes odafigyelés a partnerre és a gyermekekre
- **Az abortusz kérdése:** Magyarországon a jelenlegi törvényi szabályozás szerint a terhes nő magzata 12 hetes koráig szabadon, indoklás nélkül végezhető abortuszt, vagyis a magzat eltávolításával megszakíthatja terhességét. Hazánkban tehát időbeli korlátozás van az abortuszt illetően, éppúgy mint pl. Ausztriában, Svédországban, Franciaországban is; más országokban (pl. Németország, Nagybritannia, Svájc) indikációs korlátozás van, vagyis csak valamilyen meghatározott ok megléte esetén engedélyezett az abortusz, pl. ha veszélyben van a terhes nő testi épsége. Hazánkban az elmúlt néhány évben évi 50 – 60 ezer abortuszt végeztek (hazánk népessége évente kb. 50 ezer fővel csökken). A gyakorlattól függetlenül az abortusz erkölcsi elfogadhatósága

világszerte nagyon vitatott: Joga van-e a nőnek a nem kívánt terhesség megszakítására? Az állam megtilthatja-e az abortuszt? Van-e az abortusznak elfogadható és nem elfogadható formája?

- Az abortusz lehetősége a következő **esetekben** szokott felmerülni: a szülők vagy a nő valamilyen okból (anyagiak, karrier, függetlenség, teherbírási, stb.) nem szeretne gyermeket és a terhesség, ill. a gyermek nem volt betervezve; a magzat súlyosan sérült; az anya egészsége veszélyben van, ill. az anya egészségét csak a magzatot súlyosan károsító beavatkozással lehet megmenteni (kemoterápia, sugárterápia); a terhesség megerősökölés vagy vérfertözés következménye (az ilyen bűncselekményekből fakadó terhességek megszakításának kérdését célszerű külön, az általános abortusz-kérdéstől függetlenül tárgyalni, hiszen ritkán előforduló és külön elbírálást igénylő esetekről van szó)
- **az abortusz engedélyezése melletti érvelés:** az anya (a szülők) erkölcsi jogai, az anya szabadsága, autonómiája, saját teste feletti rendelkezése áll a középpontban → nem szabad a nőket arra kényszeríteni, hogy akaratuk ellenére terhesek maradjanak és olyan gyermekeket szülessenek, akiket nem akartak; abból kiindulva, hogy a szexuális élet testi-lelki szükséglet, nem várható el a nőktől (és férfaktól) e téren az önmegtartóztatás, és mivel nincsen 100 %-os biztonságot nyújtó fogamzásgátló módszer (a sterilizáción kívül), ezért a teherbe eső nők számára biztosítani kell az abortusz lehetőségét, hiszen nem várható el tőlük, hogy a véletlenszerűen bekövetkező terhességeket vállalják és nem kívánt gyermekeket hozzanak világra; ezen túl jobb, ha olyan gyermekek nem születnek meg, akiknek rossz volna az életük; a globálisan tapasztalható túlnépesedés fényében pedig örülni kéne annak, ha minél kevesebb gyermek születik
- **az abortusz tiltása melletti érvelés:** a magzat erkölcsi jogait, a magzat élethez való jogát tartja szem előtt → mivel alapvetően tilos embert ölni, a magzatot pedig embernek kell tekinteni, tilos megölni a magzatot → akkor sem szabad embereket megölni, ha azt gondolják róluk, hogy rossz az életük (pl. a szegényeket azért, mert szegények, vagy a nem vonzó külsejű embereket külsejük miatt); nem az abortusz engedélyezésére van szükség, hanem felelős szexuális életre → csak akkor létesítsen nő és férfi szexuális kapcsolatot, ha az abból esetleg adódó gyermeket vállalják, hiszen a szexuális szükséglet kielégítése nem jogosít emberölésre (éppúgy, ahogy arra sem, hogy valakit szexuális kapcsolatra kényszerítsenek); az abortusz ellen szól továbbá: A nőt minden esetben nagyon

megterheli testileg-lelkileg a terhességmegszakítás, hiszen teste, lelke az élet továbbadására van megalkotva, a fejlődő gyermek elpusztítása a természetes anyai ösztönnel szöges ellentétben áll. Az abortusz nemcsak fizikai szövődeményekkel járhat (ez átlagosan az esetek 10 %-ában következik be: súlyos vérzés, meddőség stb.), hanem hosszú távú pszichológiai sérüléseket is okozhat, amiket posztabortusz szindrómaként (PAS) tartanak számon.

- az abortusz csak akkor egyeztethető össze az (ártatlan) emberre vonatkozó ölési tilalommal, ha azt feltételezzük, hogy az embrió, ill. a magzat még nem emberi lény, amíg el nem ér egy bizonyos fejlettségi szintet → **a magzat státuszának kérdése**: mikortól beszélhetünk emberi lényről (vagy személyről), akit megillet az élethez való jog? → fontos szerepet kap a magzat három nagy fejlődési stádiuma, amit a biológia és az orvostudomány tárt fel: 1) a 9 hónapos terhesség első harmadában embrióról beszélünk, amíg ki nem alakul a központi idegrendszer, ezzel kezdődik meg → 2) a terhesség második harmada, amelyben már érző lényről, magzatról beszélünk és amely végére kialakul a magzat összes életbenmaradásához szükséges szerve → 3) a terhesség harmadik harmadában a magzat még akkor is életképes (amennyiben megfelelő orvosi eszközök állnak rendelkezésére), ha a 9. hónap előtt, azaz koraszülöttként jön a világra → kb. 9 hónap után az újszülött csecsemő (általában) orvosi eszközök nélkül is életképes
- **az életpárti (vagy konzervatív) álláspont** szerint már az embriót megilleti az élethez való jog – annak ellenére, hogy az embrió nem tekinthető embernek vagy személynek, hiszen nem alakultak ki emberi szervei (még nincs ember formája) és nem tudattal rendelkező, felelősségre vonható személy; az embrió azonban kétség kívül *potenciális* ember és személy, hiszen minden ember először embrió volt, vagyis az embrióként való létezés az emberré válás szükségszerű feltétele; ennek az érvelésnek az útján továbblépve arra a radikális álláspontra juthatnánk, hogy a spermiumok és a petesejtek is védendők, hiszen éppúgy az emberré válás szükségszerű feltételeit képezik (sőt, ez még a nemi vágyról is kijelenthető...) – egy ilyen radikális álláspont viszont nyilvánvalóan tarthatatlan
- **az választáspárti (liberális) álláspont** különböző fokozatai szerint az embriót nem, hanem csak a magzatot (második harmad) vagy csak az életképes magzatot (harmadik harmad) vagy a már megszületett csecsemőt illeti meg az élethez való jog, mert csak az ilyen magzat illetve újszülött tekinthető érző lénynek illetve embernek, hiszen a magzatnak nevezett sejttömeg egy bizonyos

fejlettségi stádiumán túl lehet csak szó önálló emberi lényről, amely lényegileg különbözik más sejtömegektől, mint pl. a vakbél vagy a rákos daganat, amelyeket nem illeti meg az élethez való jog; a liberális érvelés útján továbblépve arra a radikális álláspontra juthatnánk, hogy csecsemők és állatok (pl. majmok) megölése egyenlő erkölcsi súllyal bír, hiszen a csecsemők fejlettségi illetve értelmi szintje nem haladja meg az állatokét – egy ilyen radikális álláspont, amely csupán a biológiai fejlettséget veszi figyelembe, viszont nyilvánvalóan tarthatatlan

- **fontos:** Azért, hogy sok terhes nő fontolóra veszi az abortusz lehetőségét (és sokan el is végeztetik), nem csak az érintett nők, hanem a megtermékenyülésben szerepet vállaló férfiak és az egész társadalom is felelős! → társadalmi szinten sokkal jobban kellene támogatni (erkölcsileg és anyagilag) a gyermekvállalást, a családokat és az anyákat, gyermekbarát társadalomra volna szükség, hogy a gyermekvállalás ne jelentsen elszegényedést, a karierről való lemondást stb.
- **Az eutanázia** (gör. eu = jó, thanatosz = halál, magyarul gyakran: kegyes halál): nem öngyilkosság, amikor valaki sajátkezűleg vet véget életének, és nem gyilkosság, amikor valaki önös érdekből kioltja egy más ember életét, hanem kegyes halál, amikor valakinek a saját érdekében (mert pl. erős fájdalmai vannak) kioltja az életét egy másik személy
- az eutanázia különböző formái: **önkéntes eutanázia:** amikor az érintett személy kérésére, hozzájárulásával történik; **nem-önkéntes eutanázia:** amikor az érintett személy akarata ellenére vagy hozzájárulása nélkül történik; **passzív eutanázia:** amikor a halál azért következik be, mert valamilyen életmentő orvosi beavatkozástól vagy életben tartó eszköz, eljárás alkalmazásától eltekintenek (pl. kikapcsolják a lélegeztető gépet); **aktív eutanázia:** amikor valamilyen beavatkozással közvetlenül kioltják az érintett személy életét (pl. egy halálos dózis morfium beadása) → az eutanáziának alapvetően 4 formája lehetséges: 1) önkéntes aktív, 2) önkéntes passzív, 3) nem-önkéntes aktív, 4) nem-önkéntes passzív
- **az eutanázia 4 formájának erkölcsi megítélése:** az aktív és passzív eutanázia között etikai szempontból nincsen különbség, mert a szándékos tett és a szándékos mulasztás egyaránt cselekedetnek minősül, amiért erkölcsi felelősség terheli a cselekvő személyt (lásd a 4. témakört: cselekvéstan) → csak az önkéntes és nem-önkéntes eutanázia közötti különbségnek lehet etikai szempontból jelentősége; a **nem-önkéntes eutanázia** alapvetően kétféle esetben

lehetséges: **a)** amikor valaki képes kinyilvánítani az akaratát és megkérdezése nélkül vagy akarata ellenére kioltják az életét → ez lényegében nem más mint gyilkosság és ezért erkölcsileg egyértelműen elítélendő; **b)** amikor valaki nem képes kinyilvánítani az akaratát vagy azért, mert még nem érte el a megfelelő fejlettségi szintet (csecsemők, kisgyermek, értelmükben korlátozottak), vagy azért, mert pl. baleset következményeként – legalább átmenetileg – elvesztette ezt a képességét (kómában, agyhalál állapotában lévő emberek) → ezekben az esetekben is mindenkit megillet az élethez való jog, tehát alapvetően gyilkosságnak számít, ha egy csecsemőnek vagy egy kómába esett személynek kioltják az életét; de előfordulnak olyan helyzetek, amikor úgy tűnik, hogy az akaratát kinyilvánítani nem tudó ember érdekében áll az, hogy élete véget érjen, mert már csak szenvedés az élete, gyógyíthatatlan beteg és „biztos”, hogy hamarosan úgyis meghal → **probléma:** tényleg biztos-e, hogy a beteg hamarosan meghal? ha nagy valószínűséggel hamarosan meghal a beteg, akkor miért nem várják ezt meg, esélyt adva a (mindig újra előforduló) csodaszerű, az orvostudomány által nem megmagyarázható gyógyulásnak? → egyrészt vannak olyan visszafordíthatatlan károsodások, amelyek értelmetlenné tehetik a további kezelést, mesterséges életbentartást, ha pl. bekövetkezett az agyhalál; másrészt a beteg szenvedésének csökkentésére – ha kívánja a beteg – olyan erős fájdalomcsillapító szereket alkalmazását is fontolóra kell venni, amelyek mellékhatásként megrövidíthetik a beteg életét; az **önkéntes eutanázia** kétféle módja lehetséges: **a)** amikor a meghalni kívánó személy nem beteg → ilyenkor lehetősége van öngyilkosságra, és nemcsak jogilag, hanem erkölcsileg is nagyon aggályos az ilyen személynek segíteni az öngyilkosság végrehajtásában, hiszen lehet, hogy csak pillanatnyi elkeseredésről van szó, de még hosszan tartó depresszió esetében is inkább lelki támogatásra, egy jó pszichiatérra volna szüksége az illetőnek; **b)** amikor a meghalni kívánó személy súlyosan, halálosan beteg → ha a betegnek komoly fájdalmai vannak, teljes felvilágosítás mellett elérhetővé kell számára tenni a megfelelő fájdalomcsillapítást, akkor is, ha ez negatív, életrövidítő mellékhatásokkal járhat (súlyos esetekben ez eutanáziának minősülhet); a beteg önrendelkezési joga (amely egy *erkölcsi* jog) azt követeli, hogy a beteg visszautasíthasson bármilyen orvosi beavatkozást, kezelést → a beteg önrendelkezési joga felől nézve különbség van az aktív és passzív eutanázia között, hiszen e szerint a jog szerint a betegnek joga van

visszautasítani egy életmentő orvosi kezelést, de nyilvánvalóan nincs joga ahhoz, hogy egy másik személyt (pl. az orvost) arra kötelezzen, hogy végrehajtsa rajta egy halált okozó beavatkozást (pl. egy nagy adag morfium beadását); az orvos szemszögéből nézve azonban egy életmentő beavatkozás elmulasztása és egy halált okozó beavatkozás végrehajtása között nincsen erkölcsi különbség: mindkettőt tiltja nemcsak az orvosi eskű, hanem az ölés általános tilalma is → az önkéntes eutanázia vitájában tehát a beteg önrendelkezési joga és az ölés tilalma áll egymással szemben: igencsak kétséges, hogy a beteg önrendelkezési joga felfüggesztheti-e a mindenkire érvényes ölési tilalmat? aligha kötelezhető valaki arra, hogy öljön, de megengedhető-e, ha egy halálosan beteg ember kívánja? → **probléma:** meg lehet-e egyáltalán 100 %-os biztonsággal állapítani, hogy valaki halálosan beteg, vagyis azt, hogy hamarosan meghal? → a biológia és azon belül az orvostudomány az emberi test működését nem ismeri teljesen és nem tudja pl. megmagyarázni, hogy mitől él az élővilág és az ember; kérdés továbbá, hogy a meghalni kívánó beteg ezirányú akaratáról meg lehet-e minden kétséget kizáróan győződni? → lehet, hogy a beteg pillanatnyi elkeseredéséről van szó, ami súlyos betegség esetén nem meglepő; lehet, hogy a betegnek lelki támogatásra vagy egyszerűen több figyelemre, jobb ápolási körülményekre volna szüksége, hogy betegen is megőrizhesse emberi méltóságát → az önkéntes eutanázia engedélyezése visszaélések veszélyét hordozza magában: az örökösök rábeszélhetik beteg hozzátartozójukat az eutanáziára, sőt hamisíthatják a beteg eutanázát kérő nyilatkozatát; ezen túl társadalmi nyomás nehezedhet a beteg emberekre, hogy kérjék a kegyes halált és ne legyenek a társadalom terhére stb.

- **Magyarországon** napjainkban nem az az elsődleges kérdés, hogy a beteg visszautasíthatja-e az orvosi kezelést vagy kérheti-e az aktív eutanázia alkalmazását, hanem az, hogy a beteg hozzájut-e a szükséges orvosi kezeléshez és megőrizheti-e emberi méltóságát, amikor kapcsolatba kerül az egészségüggyel → hazánkban túl sok nem-önkéntes eutanázia van, amikor az orvos a beteg megkérdezése nélkül dönt a kezelés megszüntetéséről vagy valamilyen beavatkozás elmulasztásáról, hamisan szakmai kérdésnek feltüntetve az erkölcsi illetve világnézeti kérdést → az 1997. évi CLIV. Törvény értelmében hazánkban csak a halál küszöbén álló betegek élhetnek önrendelkezési jogukkal és utasíthatják vissza az orvosi kezelést: „Nem élhet önrendelkezési jogával, aki súlyos betegségben szenved, de hosszú ideig életben tartható.”